

Workshop Nmin bepalingen

Ondertitel

15 november 2023, Romke Postma, Janjo de Haan, Marie Wesselink

Programma

1. Opening, kennismaking
2. N-min metingen uitvoeren en overige gegevens verzamelen | *Marie Wesselink*

Pauze

3. Interpretatie en presentatie gegevens | *Romke Postma*
4. Inventarisatie onderzoeksvragen PPS | *Janjo de Haan*
5. Slot discussie

Nmin meting – waarom?

- Nitraatconcentratie zelf is lastig te meten en interpreteren
- Inzicht in effect van teelthandelingen
  - Nmin november als indicator voor mogelijk nitraatverlies
  - Nmin na oogst voor stikstofbenutting van de teelt
  - Nmin voorjaar voor vaststellen bemestingsadvies
  - Nmin tijdens teelt voor check bijbemesting
- Interpretatie alleen mogelijk icm gegevens omtrent management en omstandigheden

Nmin meting – hoe?

Idealiter:

- 1 monster beslaat een oppervlak van maximaal 2ha
- Aantal steken per monster:
  - 40 voor 0-30 cm, 20 voor 30-60 cm, 10 voor 60-90
- Bemonstering via een zigzag (W) patroon over het oppervlak

<https://www.handboekbodemenbemesting.nl/nl/handboekbodemenbemesting/Handeling/Bemesting/Monstername.htm>

Nmin meting – wat en wanneer?

Idealiter:

- Lagen 0-30, 30-60 en 60-90 cm –mv apart bemonsteren
- Bemonstering in november
  - N opname periode ten einde + mineralisatie minimaal = uitspoelingsindicatie
- Evt. ook voorjaar, tijdens de teelt, na-oogst
  - In de lagen 0-30 en 30-60 cm -mv

Nmin meting – en wat nog meer?

Om een goede interpretatie te kunnen doen hebben we gegevens nodig:

- Stikstofbalans:

- Bemesting (wat, waar, wanneer, hoeveel) + mineralisatie uit langjarig organische mest toediening
- N binding vlinderbloemige
- Gewasopbrengst (+ N inhoud)

Nmin meting – en wat nog meer?

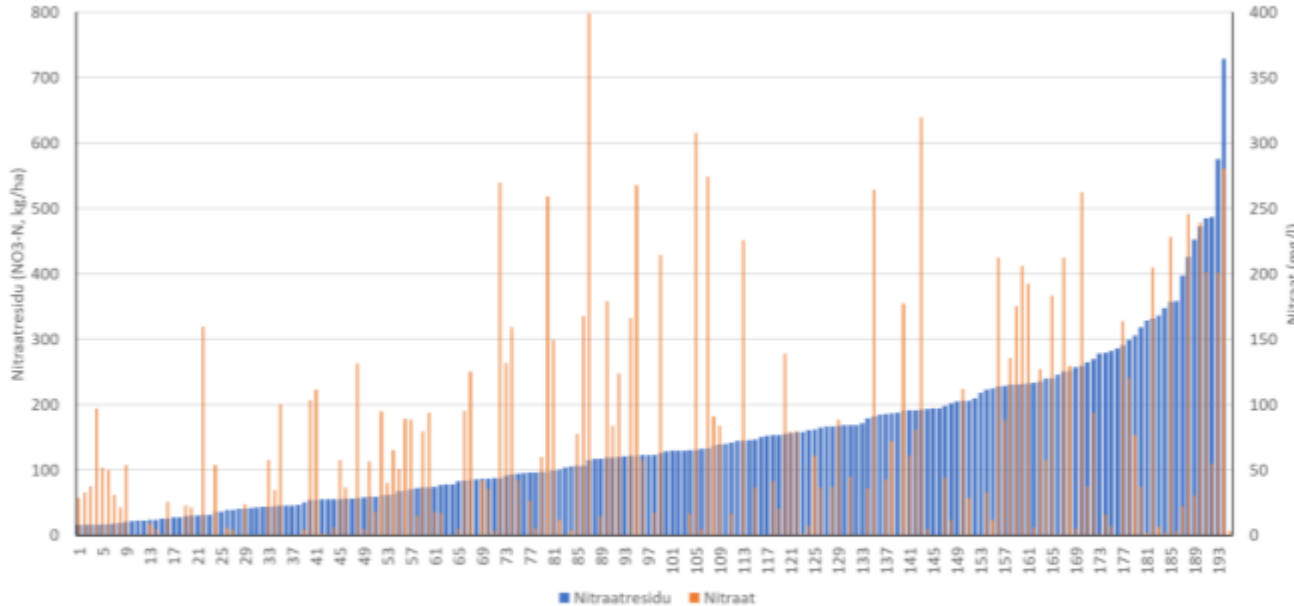
- Andere factoren die stikstofdynamiek beïnvloeden en dus van belang zijn om te weten:
  - Voorvrucht en groenbemester
  - Gewasrestenmanagement
  - Ziekten/plagen
  - Beregening
  - Weersomstandigheden
  - ...

Hoe snel wordt Nmin nitraat?

- Met een neergaande waterbeweging wordt N mee getransporteerd
- Gemiddeld:
  - 300 mm neerslagoverschot per jaar
  - 30% porievolume in de bodem
- Dus een verplaatsing van ongeveer 1 meter per jaar

Relatie Nmin – nitraat in bovenste grondwater

Nitraatwijzer, Noij et al.,
zie ook Sturen op
Nitraat.

Naast Nmin zijn bodem
en grondwatertrap de
belangrijkste
verklarende variabelen.

Figuur 6.28. Nitraatresiduen NR in het najaar van 2018 (linker y-as; N kg/ha; blauw) van alle bemonsterde percelen in volgorde van grootte met de corresponderende gemiddelde Nitraatconcentraties in het daaropvolgende groeiseizoen in 2019 (NO₃ mg/L; rechter y-as; oranje).

Inventarisatie onderzoeksvragen PPS N-min

15 november 2023

Janjo de Haan

Achtergrond proces

- Dit voorjaar opzet voor PPS gemaakt, echter niet doorontwikkeld
- Wens voor PPS vanaf 2025
- Afstemming met Bemesten in Balans initiatief 6 zandprovincies
  - PPS gericht op onderzoek relatie N-min, bemesting en uitspoeling
  - Bemesten in balans gericht op implementatie maatwerkaanpak

Achtergrond inhoud

- Met data van de N-min projecten kan meer gedaan worden
  - Aanvullende analyses geven extra inzicht voor partners
- Afleiden van kengetallen/vuistregels voor relaties tussen
  - N-bemesting – N-overschot – N-residue – NO₃ grondwater
- Afstemming in protocollen voor metingen en dataverzameling
- Ontwikkeling snelle & goedkope meetmethoden
  - N-min, NO₃ grondwater, N-inhoud gewassen, ...
- Overige onderwerpen rond bemesting & nitraatuitspoeling

Inventarisatie onderzoeksvragen

- Inventarisatie onderzoeksvragen op geeltjes
- Bespreken van de vragen
  - Rubriceren, aanscherpen
- Prioriteren van de vragen
- Vervolg

Nmin-metingen: verwerking, interpretatie en presentatie

WORKSHOP NMIN-METINGEN

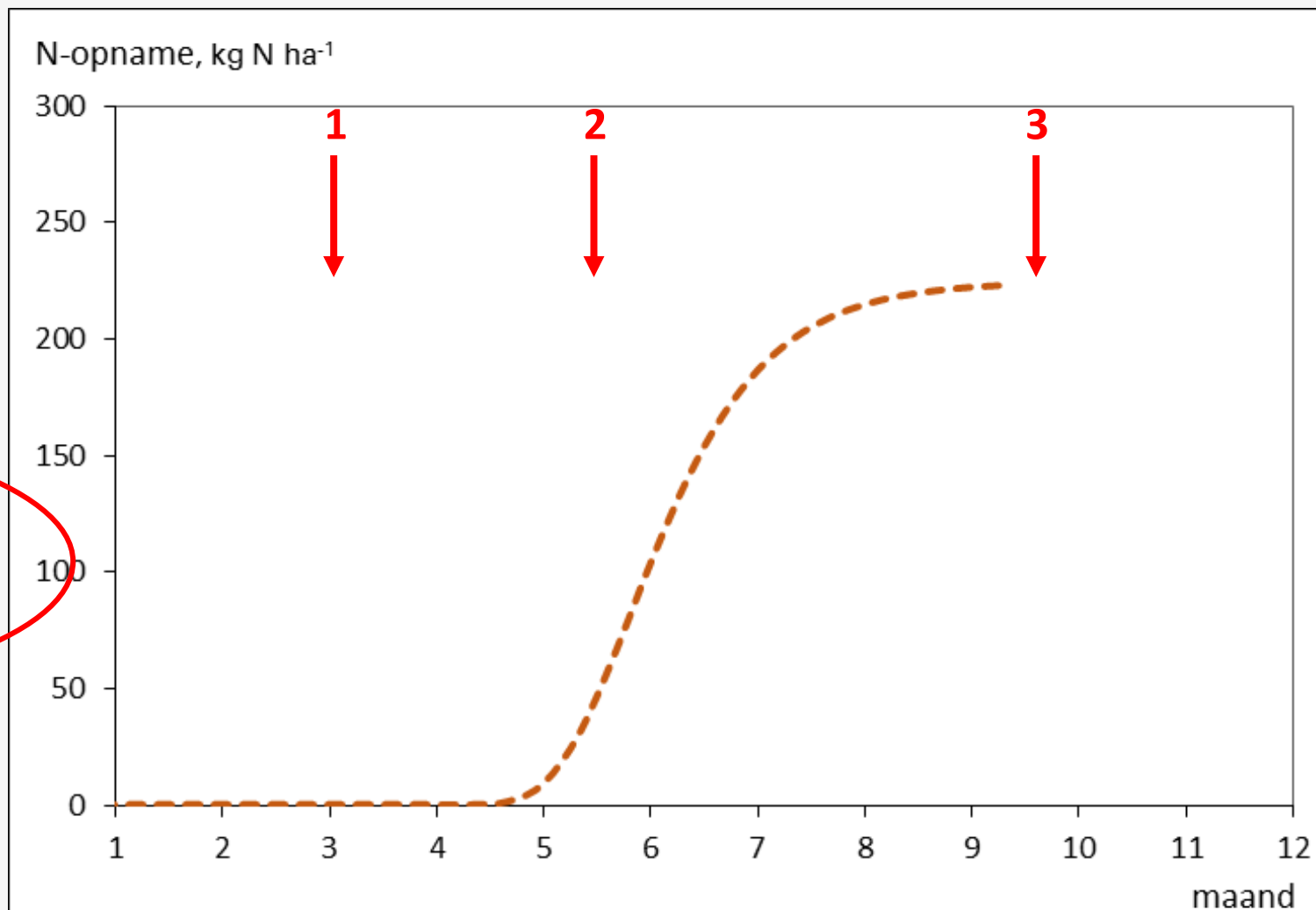
WAGENINGEN, 15 NOVEMBER 2023

Romke Postma, Janjo de Haan & Marie Wesselink

Gebruik Nmin als basis voor N-bemesting

Nmin-meting is zinvol op verschillende tijdstippen in seizoen:

1. In voorjaar als basis voor basisbemesting
2. Halverwege groeiseizoen voor bijbemesting
3. Na de oogst (nitraatresidu), als evaluatie van de uitgevoerde bemesting

Nmin-metingen na oogst voor evaluatie

Hoe wordt Nmin na oogst gemeten? → presentatie Marie Wesselink

- Welke bodemlaag? 0-90 cm of 0-30, 30-60 en 60-90 cm
- Welk tijdstip? In najaar / direct na oogst

Wat zegt dat over de benutting van stikstof?

- N-mineraal (Nmin) die in bodem achterblijft na oogst gewas is niet benut
- Hoe hoger de benutting, hoe lager de Nmin-voorraad

Wat is het lot van die N-mineraal?

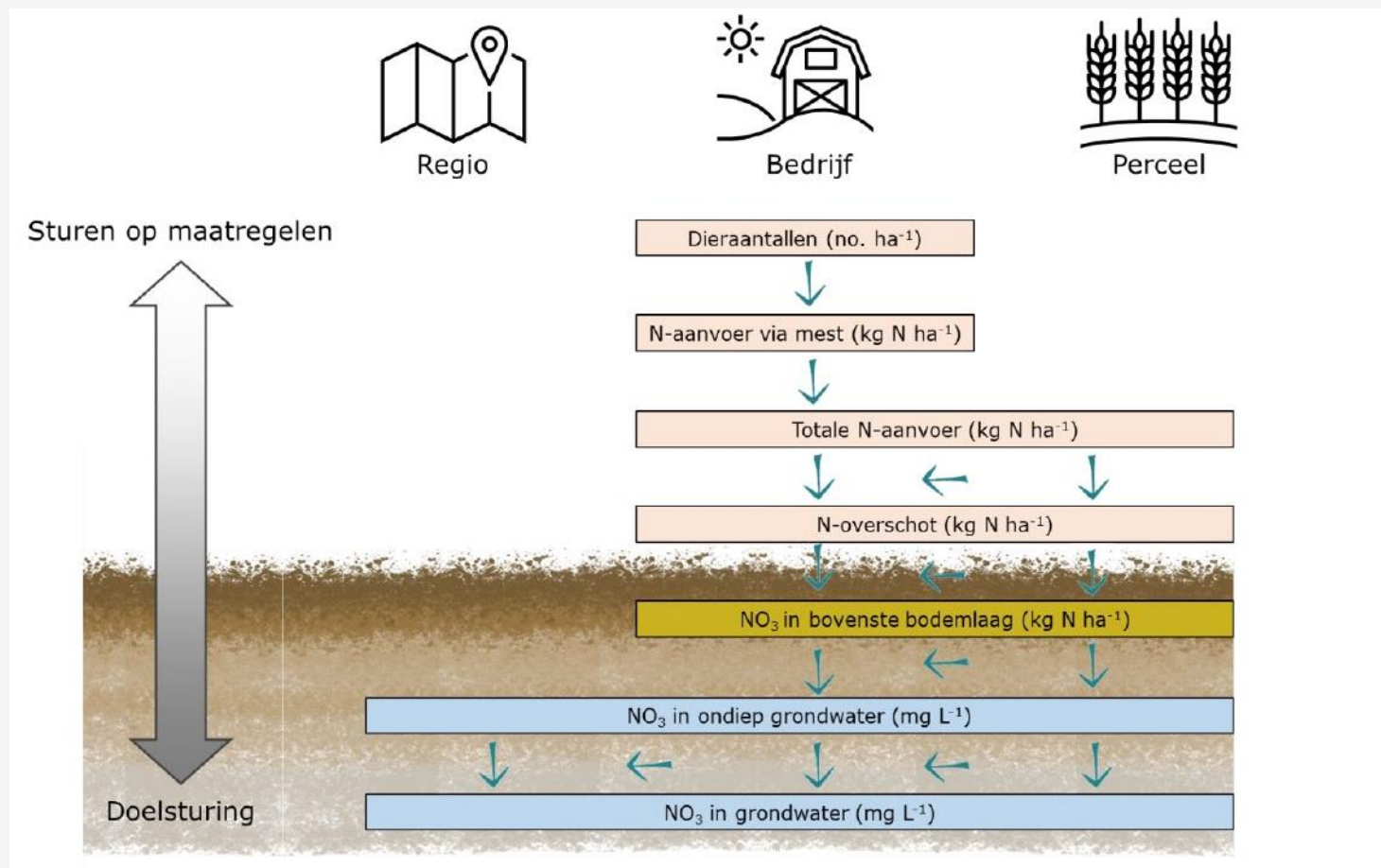
- Deels nog opname door vanggewas / groenbemester of wintergraan mogelijk
- (Groot) deel gaat verloren door uitspoeling en/of denitrificatie

Welke vragen heeft u?

Een selectie:

- Wat is de verhouding tussen N-balans, Nmin en nitraatgehalte in grondwater?
- Hoe kan een teler sturen op een lage Nmin?
- Wat zegt Nmin over het risico op nitraatuitspoeling?
- Welk deel van Nmin komt in grondwater terecht?
- Hoeveel N spoelt er uit in nat najaar? Kun je daarvoor corrigeren?
- Hoe kunnen we de resultaten borgen, zodat de overheid er voldoende vertrouwen in heeft?
- Wat mogen we verwachten bij verschillende teelten?
- Hoe vaak moet je meten om uitspoeling te kunnen volgen?
- Wat is het effect van N-mineralisatie op Nmin?
- Hoe kunnen we Nmin gebruiken om telers te helpen de uitspoeling te verlagen?

Indicatoren voor nitraatuitspoeling

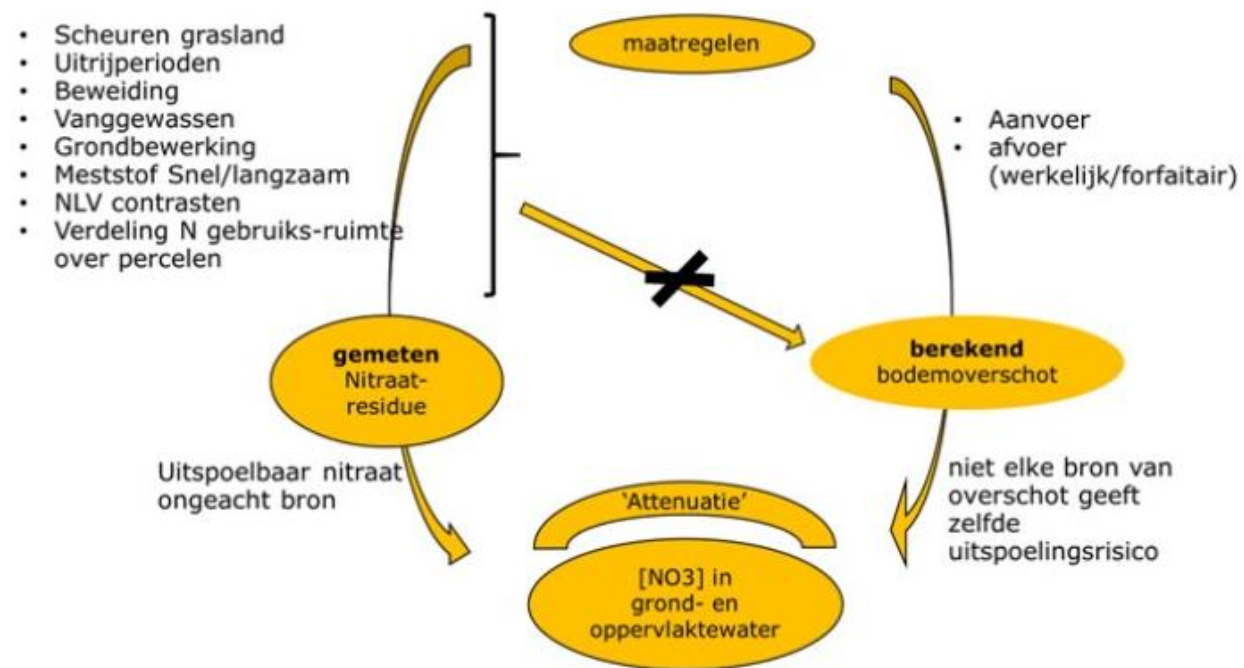
- Gebruiksnormen, op basis van werkzame N
- Maatwerk aanpak: N-balans op basis van N-totaal + nitraatresidu in 0-90 cm
- Nitraatresidu in 0-90 cm, wordt o.a. gebruikt in Vlaanderen en Baden-Württemberg
- EU Nitraatrichtlijn: gehalte maximaal 50 mg NO₃/l

Bron: CDM, 2022

Welke indicator heeft beste relatie met uitspoeling?

Noij & Ten Berge (2019) vergeleken de volgende indicatoren voor nitraat-uitspoeling:

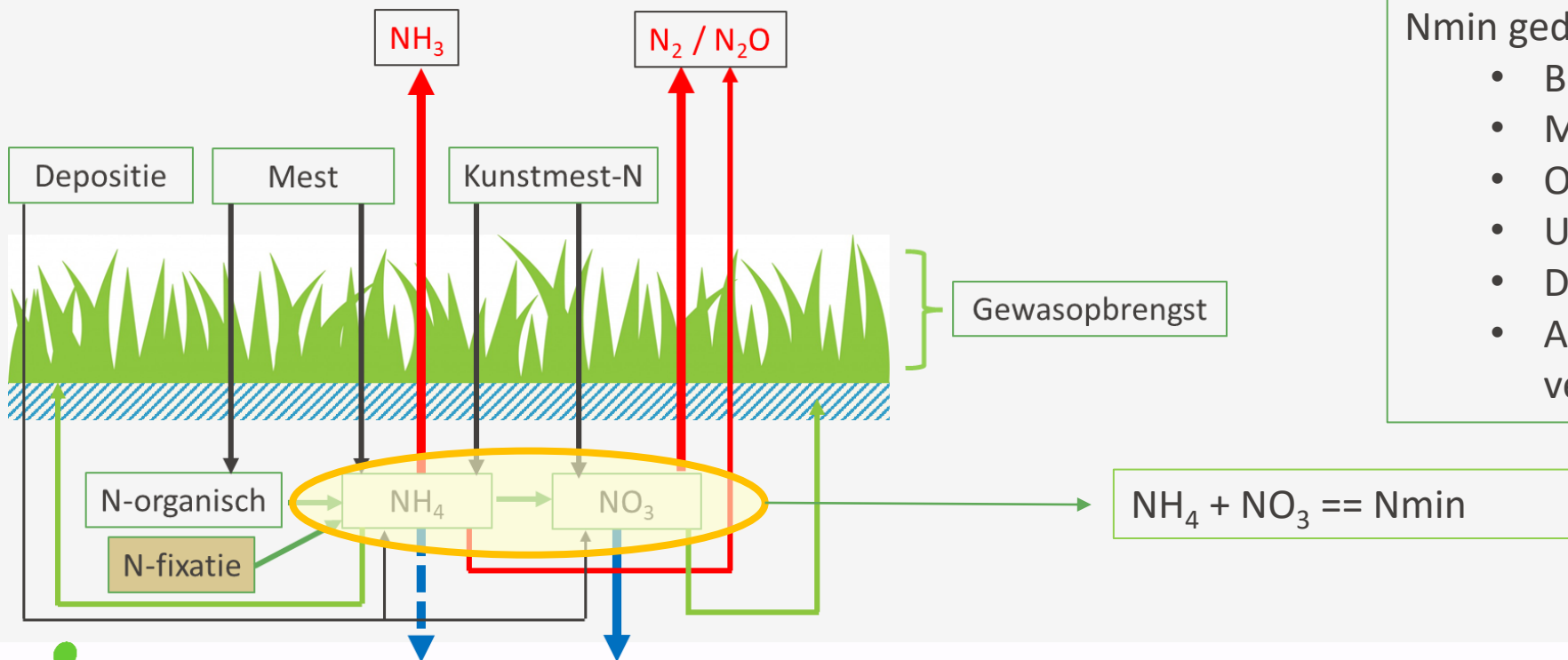
- N-aanvoer
- N-aanvoer werkzaam
- N-bodemoverschot
- Bodemoverschot N-werkzaam
- Nmin na oogst
- Nitraat na oogst (Nitraatresidu)
- Nitraatgehalte in bovenste grondwater

→ Nitraatresidu is beste voorspeller, maar leidt ook nog tot forse spreiding

Nmin-metingen op perceelsniveau

- Momentopname van directe N-beschikbaarheid in bodem
- Meerwaarde vanwege beperkte voorspelbaarheid van bodemprocessen
- Zorgt voor integratie van bodemprocessen

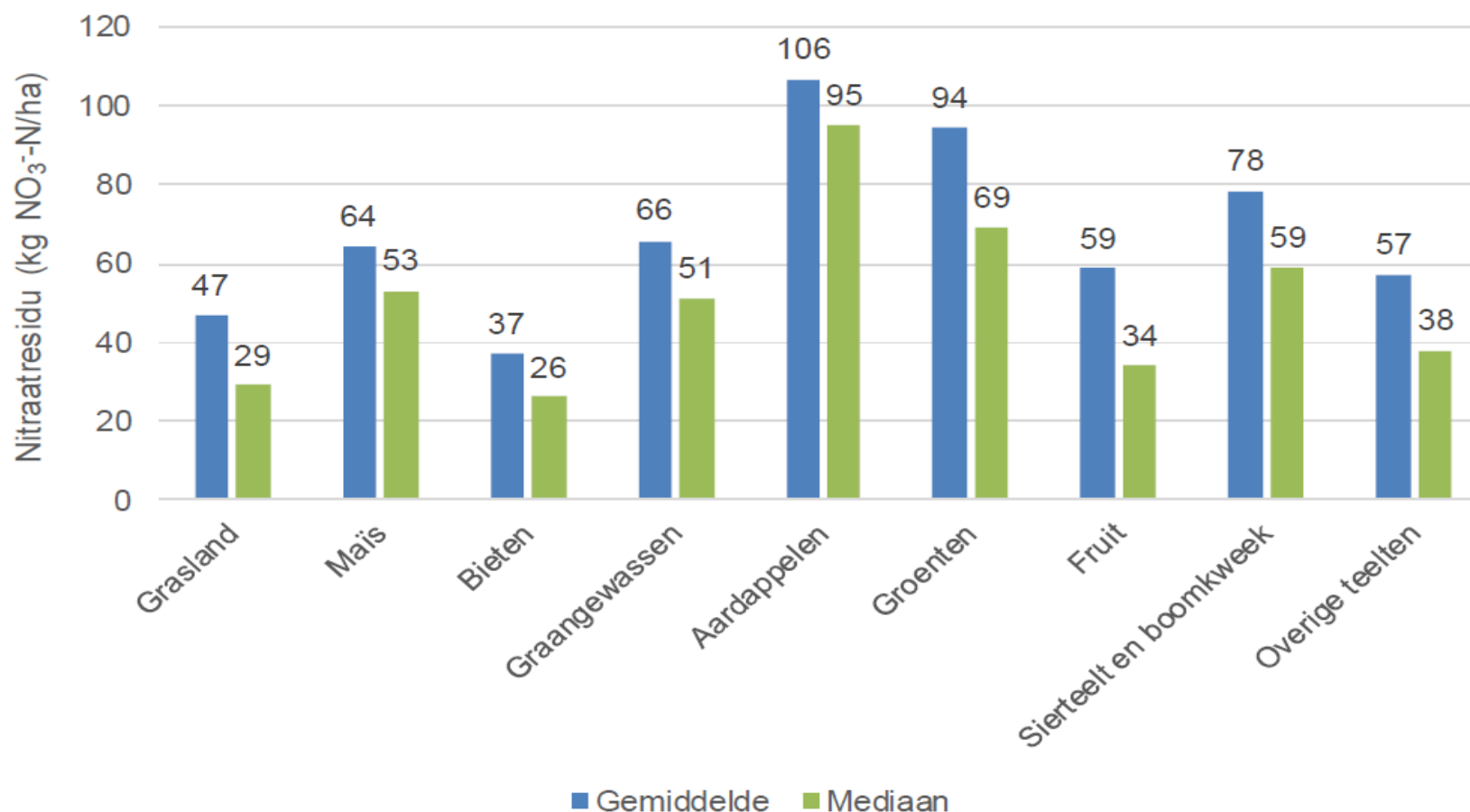

Oorzaken van verschillen in Nmin gedurende het jaar:

- Bemesting
- Mineralisatie
- Opname door gewas
- Uitspoeling
- Denitrificatie
- Ammoniakvervluchtiging

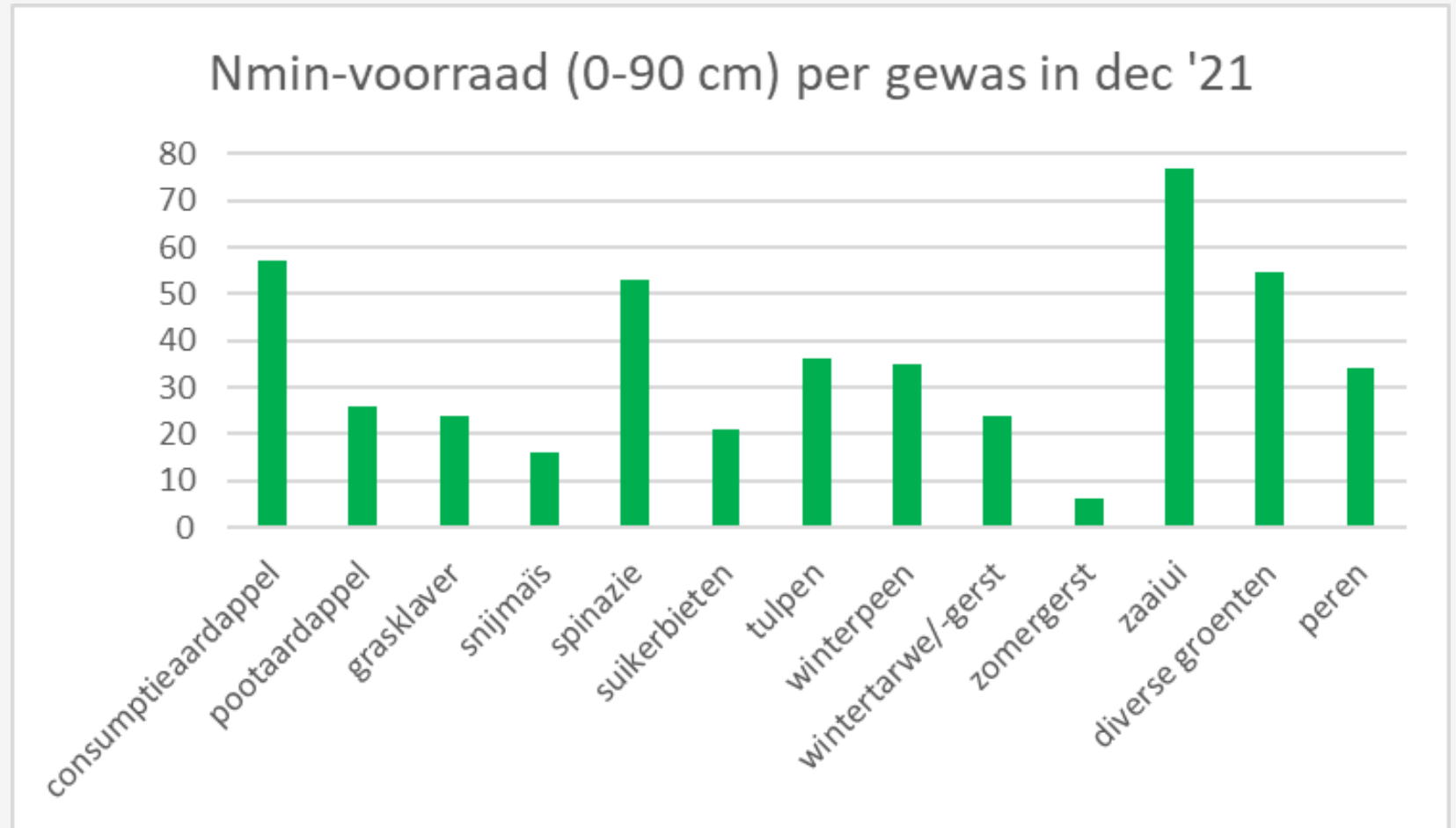
Wat zijn verschillen tussen gewassen?

- Resultaten van metingen (2017) op praktijkpercelen in Vlaanderen
- Grote verschillen tussen gewassen
- Dit beeld zien we ook vaak in Nederland terug
- Vooral hoge waarden bij aardappelen en groenten

Nitraatresidu-metingen Flevoland

- Resultaten van metingen op 52 praktijkpercelen
- Grote verschillen tussen gewassen
- Streefwaarde voor realisatie norm nitraatrichtlijn (50 mg NO₃/l) is 50-70 kg N/ha
- Meetmoment is (te) laat in najaar → deel is al uitgespoeld

Oorzaken van verschillen tussen gewassen

- N-benutting verschilt tussen gewassen door verschil in beworteling, opnamepatroon N, etc.
- Hoge N-benutting → lage Nmin-voorraad na de oogst

N-benuttings-index *	N in gewasresten, kg N/ha			
	0-50	50-100	100-150	>150
> 0,8	Wintertarwe	kroot	knolvenkel	Rode kool, doperwt
0,7-0,8	Wortel, witlof, andijvie		Witte kool, spruitkool, suikerbiet	
0,6-0,7	maïs	Boerenkool, chinese kool, ijsbergsla, stamslabonen		
0,5-0,6	Aardappelen, koolrabi	Knolselderij, koolraap, prei	bloemkool	broccoli
0,4-0,5	Sla, ui, spinazie			

* N-benuttingsindex: N-opname gewas / totale aanbod minerale N

Verschillen tussen gewassen

Sommige gewassen combineren

- een hoge N-benutting (>70%) met
- veel N in gewasresten (>100 kg N/ha).

Voorbeelden zijn suikerbieten en koolgewassen (rode kool, witte kool, spruitkool)

De Nmin-voorraden na de oogst zijn bij deze gewassen meestal laag

Vraag: wat is betere indicator voor nitraatuitspoeling?

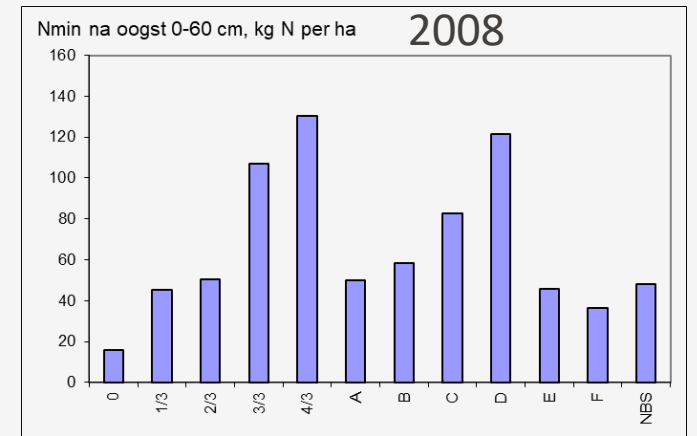
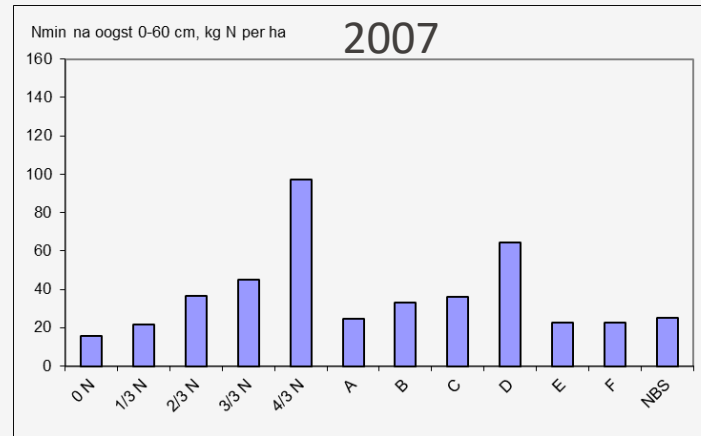
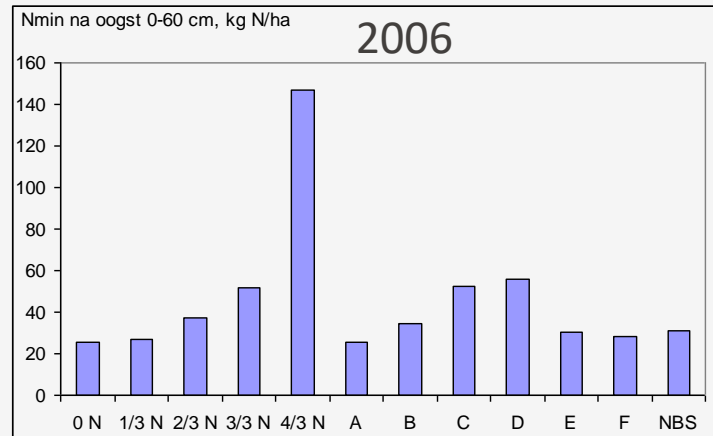
- N-overschot op bodembalans
- Nmin na oogst
- Nitraatresidu

Zie hiervoor (Noij & Ten Berge, 2019) → nitraatresidu beste voorspeller

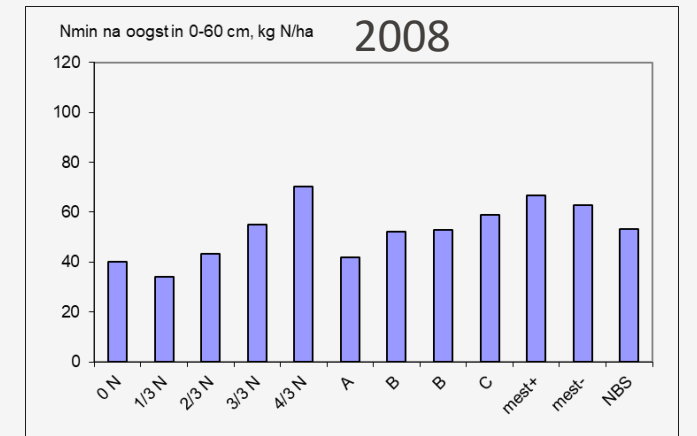
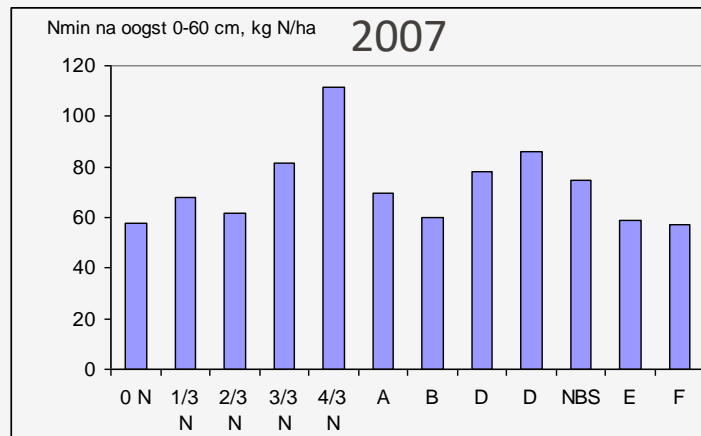
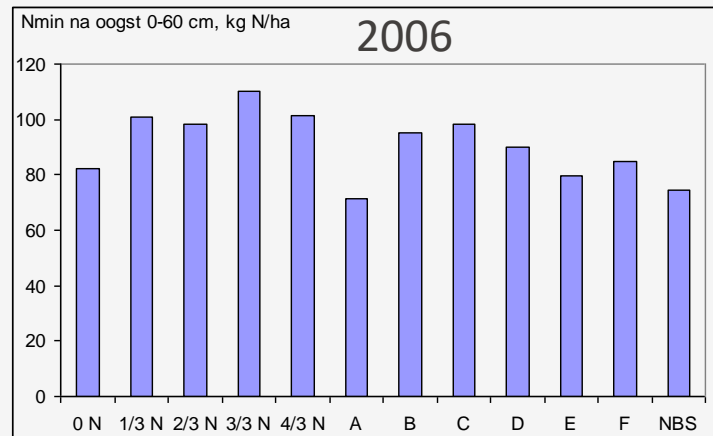
Effect N-gift op Nmin na oogst - aardappelen

Zetmeel- en consumptieaardappelen op zandgrond 2006-2008

Zetmeel
(Seresta)
Rolde

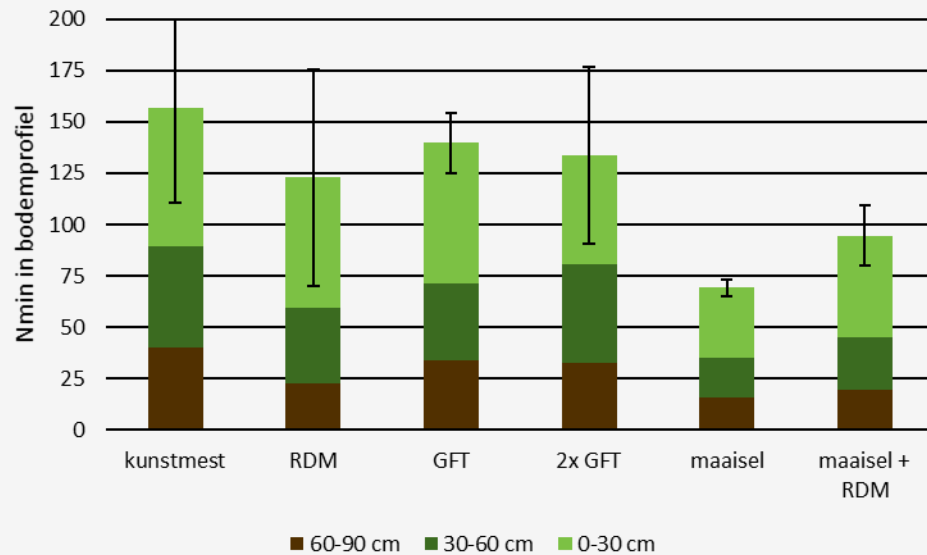

Consumptie
(Saturna)
Vredepeel

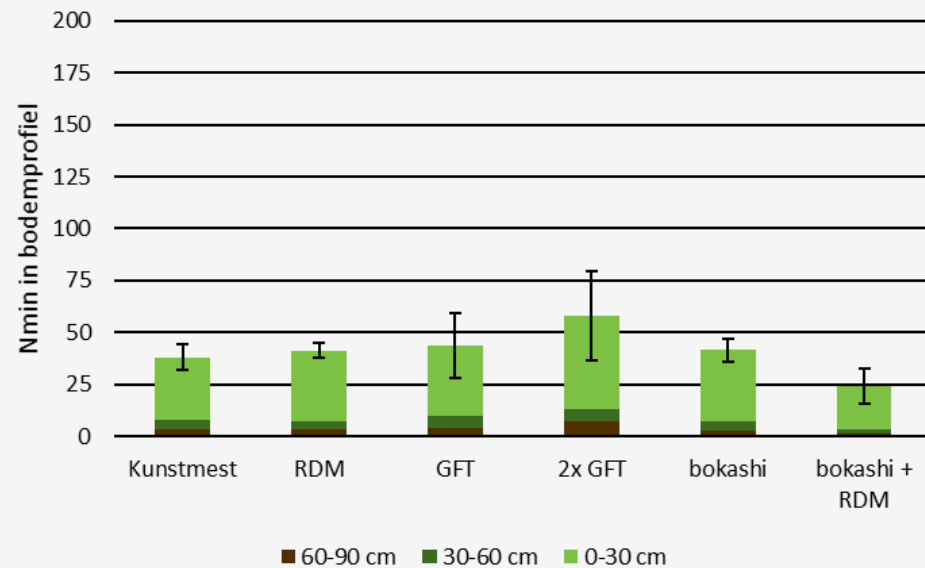

Effect opbrengst / locatie op Nmin - snijmaïs

Locatie 1: droog zand (geen berekening) 2020

Locatie 2: nat zand 2020

- Veldproeven met kunstmest en uiteenlopende organische meststoffen 2018 - 2020
- Hoge Nmin-voorraden na oogst in 2020 op locatie 1 door lage opbrengst en N-opname gewas
- Bij normale opbrengsten op locatie 2 zijn Nmin-voorraden in 2020 beperkt in alle behandelingen

Wat zegt Nmin over risico nitraatuitspoeling?

Nitraat kan verloren gaan uit wortelzone door nitraatuitspoeling en/of denitrificatie.

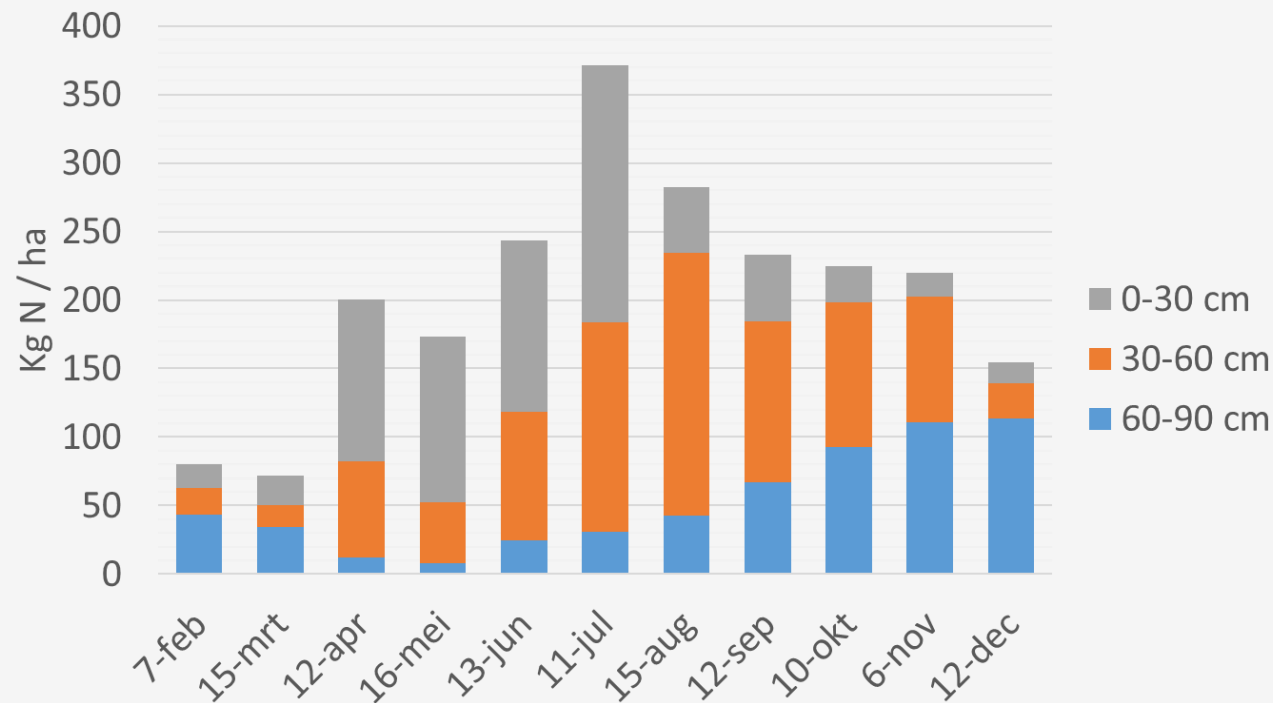
Verhouding tussen uitspoeling en denitrificatie hangt af van grondsoort, grondgebruik en grondwatertrap.

Uitspoeling en denitrificatie als aandeel van het N-overschot zijn als volgt (bron: RIVM):

Bodengebruik	Grondsoort	% uitspoeling	% denitrificatie
Bouwland	Droog zand	90%	10%
Grasland	Droog zand	44%	56%
Bouwland	Klei	34%	66%
Grasland	Klei	11%	89%
Grasland	Veen	5%	95%

Verloop van Nmin gedurende het jaar

Voorbeeld van maandelijkse metingen bij asperges → hoge Nmin in jaar van aanleg door (te) hoge organische bemesting

Veranderingen vanaf juli:

- Nmin-voorraad neemt af door opname en uitspoeling
- In 0-30 cm en 30-60 cm afname; in 60-90 cm toename

Oorzaken van verschillen in Nmin gedurende het jaar:

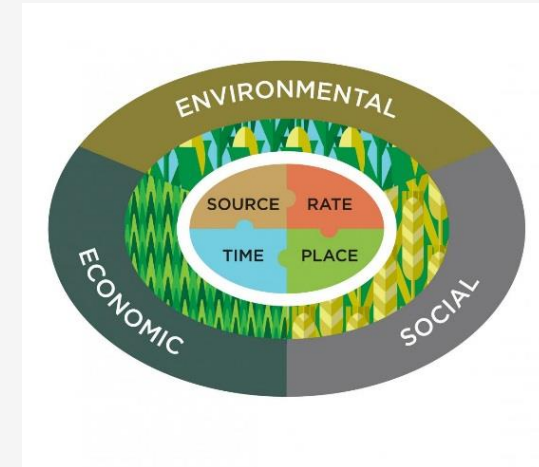
- Bemesting
- Mineralisatie
- Opname door gewas
- Uitspoeling
- Denitrificatie
- Ammoniak-vervluchtiging

Hoe kun je sturen op Nmin?

Bemestingsplan (voor groeiseizoen; tactisch niveau):

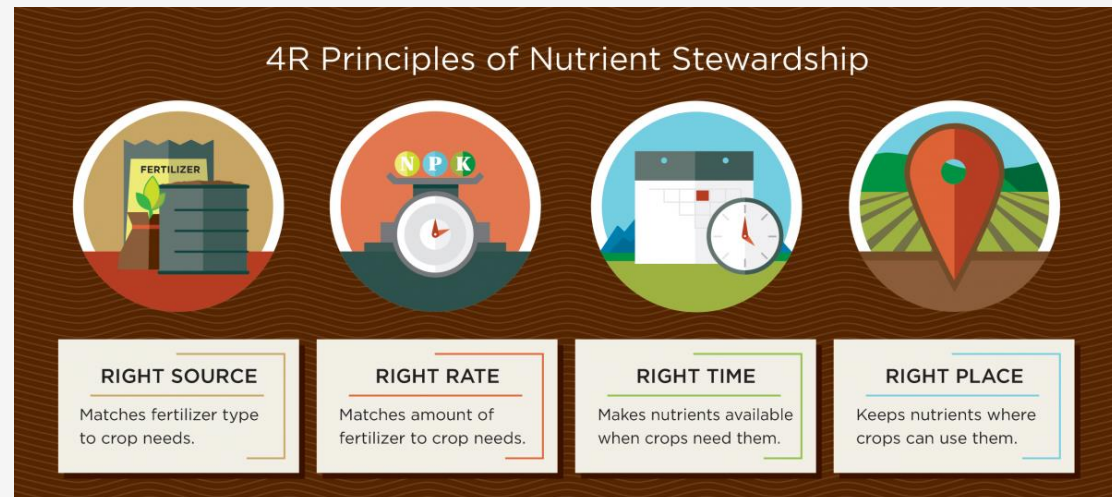
Doel:

- ✓ Optimale opbrengst en kwaliteit
- ✓ Minimale milieubelasting
- ✓ Economisch rendabel

Werkwijze – 4 juistheden

1. Hoogte gift
2. Juiste tijdstip
3. Juiste plaats
4. Juiste meststof

Ad 1. Juiste gift

Leidend zijn

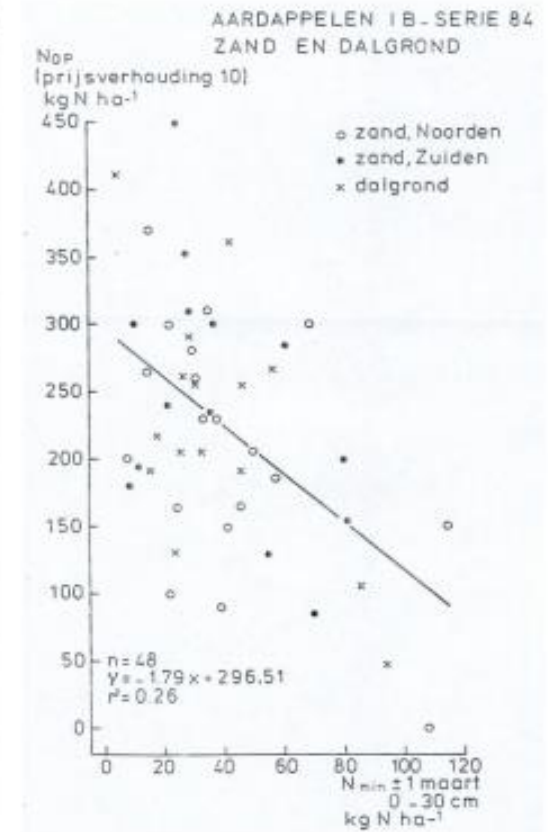
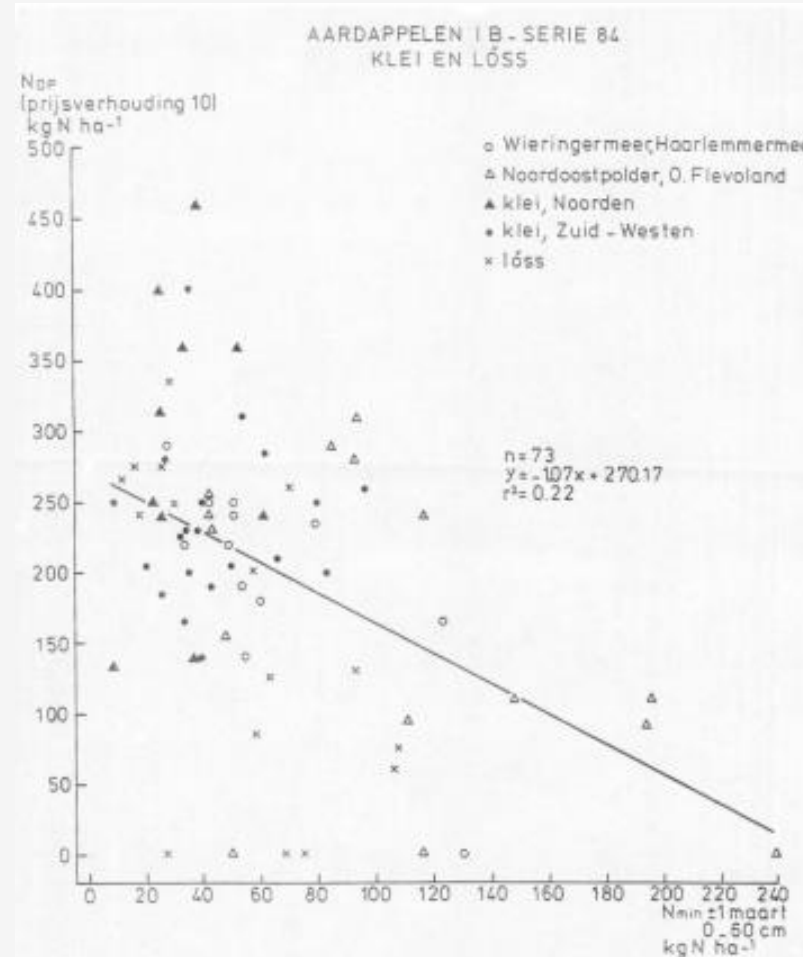
- ✓ Behoeftte van het gewas / ras / teeltdoel
- ✓ Bemestingsadvies:
  - N-richtlijn op basis van N_{min}
  - bijmestsystemen
- ✓ Levering vanuit de bodem en vanuit gewasresten, gescheurd grasland en groenbemesters

Vastgesteld op basis van

- ✓ Bemestingsadvies op basis van grondonderzoek en

- ✓ Gebruiksnormen

Ad 2. Juiste tijdstip van bemesting

Meststoffen toedienen vlak voor het gewas het nodig heeft

N-bijbemesting heeft aantal voordelen:

- Niet alle N met de basisgift
- Daardoor beter inspelen op omstandigheden in seizoen, zoals
  - N-mineralisatie
  - Uitspoeling
  - Gewasontwikkeling
- Bijmestgift baseren op
  - Bodemmetingen
  - Gewasmetingen

Voor zover toegestaan:

- Wees voorzichtig met mest in nazomer → vermijd (te) hoge giften! (b.v. na wintertarwe)
- Stem de gift af op opname van groenbemester → neemt snel af in najaar

Ad 3. Juiste plaats van bemesting

Nutriënten moeten in wortelzone terechtkomen

Voorkom ammoniak-vervluchtiging

✓ → onderwerken organische meststoffen, ureum

Daarnaast:

✓ Rijenbemesting

✓ Plaats specifieke bemesting

Perspectieven

✓ Grotere homogeniteit gewas

✓ Hogere opbrengsten

✓ Hogere efficiëntie → minder verliezen

✓ Ook rendabel?

Ad 4. Juiste meststof

Van belang

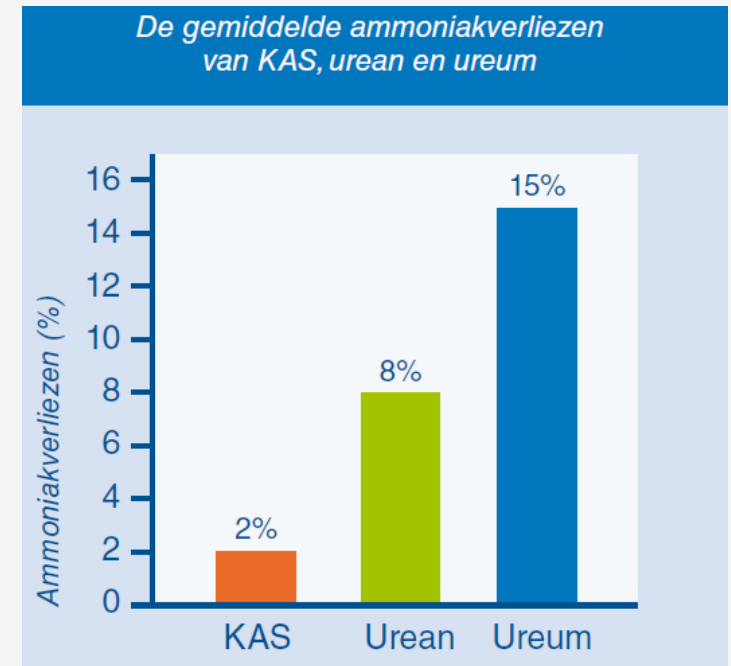
- ✓ Gehalte aan nutriënten, inclusief verhouding tussen nutriënten
- ✓ Beschikbaarheid nutriënten, bepaald door vorm
- ✓ Eventuele nevenbestanddelen, zoals organische stof, kalkwerking, etc.

In praktijk

- ✓ vaak combinatie van organische mest en N-kunstmest
- ✓ Kunstmest voor aanvulling op organische mest

Organische mest

- ✓ niet alle N is beschikbaar → werkingscoëfficiënten
- ✓ Deel blijft achter in bodem en/of gaat verloren

Tips voor hoge N-benutting & lage N_{min}

1. Vooral aandachtspunt bij 'slordige' gewassen, zoals aardappelen, uien en spinazie
2. Corrigeer N-gift voor N-levering uit voorvrucht, groenbemester, organische mest
  - Op basis van tabellen uit bemestingsadvies of met een mineralisatiemodel
3. Teelt vanggewas / groenbemester
  - Tijdig zaaien, zuinig bemesten (indien toegestaan), niet te vroeg onderwerken
4. Beperk mestgift in najaar (voor zover toegestaan)
  - Als N-gift met mest > opname door groenbemester → verlies
5. Corrigeer N-gift voor N_{min}-voorraad in voorjaar
  - En eventueel nog eens in het seizoen (b.v. bij aardappelen)

Samenvattend

1. Nmin-meting tbv bemesting zinvol op 3 momenten in seizoen
  - Voorjaar en in seizoen: als basis voor N-gift van alle gewassen (bemestingsadviezen)
  - Na oogst: voor evaluatie en inschatting risico nitraatuitspoeling
2. Nmin-najaar geeft boer inzicht in stikstofbenutting op zijn/haar perceel/bedrijf
  - Goed bruikbaar voor signalering en monitoring
  - Basis voor handelingsperspectief → optimalisering bemesting / bouwplan / groenbemester
3. Verschillen tussen gewassen door verschillen in beworteling en opnameverloop:
  - Slordige gewassen hebben lage N-benutting, b.v. ui, spinazie, aardappelen
  - Sommige gewassen hebben hoge N-benutting, maar laten veel N achter in gewasresten, zoals rode/witte kool en suikerbieten → groot overschot op N-balans
4. Ook management en omstandigheden hebben groot effect op Nmin-najaar
  - Bemestingsniveau, meststofkeuze, grondsoort, weer, opbrengst
  - Sturen op Nmin is lastig ivm invloed weer op mineralisatie, etc.

Dank voor jullie aandacht!